

איננו נוהגים לערוך לעצמנו חגיגות מפוארות, נשפים המוניים ועצרות יובל ב- השתתפות עסקיית-מפלגות ונכבדי-ציבור. לכן לא ערכנו השבוע מסיבה לציון תאריך שהוא תמרוך בדרכו של העולם הזה.

לפני 25 שנים בדיוק, בפסח 1950, עבר "העולם הזה" ליד הי מערכת הנוכחית, והחלה מהפכה בתולדות העיתונות הישראלית כמאבק הפוליטי בארץ.

הגיליון הראשון שלנו נשא את המספר 651. גיליון השבוע נושא את המספר 1961. 1310 גיליונות שהוצאנו ביניהם נושאים בחובם הרבה מן ההיסטוריה של מדינת ישראל, והרבה חוויות של האנשים שערכו אותם.

כמה מן החברים הנוכחיים של מערכת העולם הזה עדיין לא נולדה, כאשר קיבלתי לידיו את עריכת השבועון. רוב האחרים היו אז ילדים קטנים, וזה נכון בוודאי גם לגבי דובר-רובם של הקוראות והקוראים הנוטלים גיליון זה לידיהם.

לרבים ודאי, קשה לתאר לעצמם, כיום, שהיה פעם קיים העולם הזה אחר, בעל דיוקן ציבורי ועיתונאי שונה לגמרי. העולם הזה נוסד ב-1936, בידי אורי קיסרי. במשך שנים רבות נשא השבועון את השם 9 עבר, עד שקיסרי החליט לתת לו את שמו הנוכחי. הוא היה מורכב מסיפורים קצרים, טורים אישיים ותצלולי מים פיקנטים. מבלי לקחת חלק במאבקים פוליטיים וציבוריים, רוב הסופרים הטובים של הדור הזה — מנחם אלתרמן ועד אברהם שלונסקי — השתתפו בתקופה כל-שהי בשבועון זה. היסטמת השבועון הייתה "ריתמוס היחיים — דופק הומן".

יחסי האישיים עם העולם הזה התחילו ב-1946. ניגשתי למישרד השבועון, שכן בשני חדרים ברחוב ליליינבלום בתל-אביב, ליד קולנוע ערן. הגשתי לאורי קיסרי כמה פיליטונים יהודיים, והם פורסמו.

למשך זמן-מה איבדתי את הקשר. פרצה מלחמת-העצמאות, והתנייתי לגודולי הי הגנה (שהפכו לאחר מכן לצה"ל). ערב צאתי הציע לי עורך הצהרון יוס' יוס' שהרי פיע מטעם היוםון הארץ. לשלוח לו שתי מות על המלחמה. במשך כל שנת המלחמה מה. בעודי משרת בפלוגת שועלי שממון של חטיבת גיבעתי, שלחתי כימעט מדי יום, בדרכים לא-דרכים, רשימות אל העורך, ובהן תיאורי הקרבות, החוויות והלב-טיס של היחידה הקרבית.

כאשר נפצתי, ביום האחרון של מלחמת גבעתי בדורון, קיבלתי בבית-ההוללים מיכתב מידי עורך הארץ, בו הציע לי לעבוד בעיתוני. שמחתי לקבל את ההצעה, ועם שיהרווי התחלתי לכתוב מאמרים ראשיים בארץ.

אבל באותו זמן קרץ לי גם העולם הזה. קיסרי הציע לי לערוך את השבועון בשנות הפנאי שלי. עשיתי זאת במשך כמה חודשים ב-1949. שמתו את הדיגש על סיפורים של חיילים קרביים, אך לא שגינתי את המתכונת של השבועון כפי שנקבעה על-ידי קיסרי.

המיפנה בא ב-1950. חשתי שיש בשורה חדשה שצריך לבטא אותה, וכי איני יכול לבטאה מעל עמודי הארץ או כל עיתון קיים אחר. גברה בי השאיפה לצבור משתו חדש לגמרי, שהיה חדור רוחו של הדור החדש, שהתגבש במלחמה.

באותו זמן הציע לי קיסרי לקנות את העולם הזה. סיפרי בשדות פלשתי, שבו כינסתי את רשימותי מימי המלחמה, זכה בהצלחה והכניס סכומים גדולים לפי מושגי הימים ההם. לקחת כסף זה, הוספתי עליו את הלואת-השקיעום שקיבלתי ממישרד הביטחון כפצוץ-מלחמה. שיתפתי בעסק את הנחשים של העולם הזה וחבר שהכרתי בצבא, שלום כהן. וכך, במחיר 7000 לירות, רכשתי את העיתון.

בפסח 1950 עמדתי ברחוב דינגוף, כש ליבי מלא תיקנות ופחדים, וראיתי את הגיליון הראשון של העולם הזה החדש מופיע בדוכניה-המכירה.

רציני לחלק או שתי מהפכות — אחת עיתונאית ואחת פוליטית.

העיתונות הישראלית דאו היתה לידת העיריה היהודיים היא לא עסקה כימעט בצדדים השליליים של החיים. היא ראתה עצמה כשומרת הפרות הקדושות שמלאו את הארץ, וכלהקת-מוראל האומרת אמן אחרי מעשי ההנהגה הלאומית. השיעמוס נראה לה כסימן-היכר של עיתון מכובד.

לתוך חממה זו פרץ העולם הזה, וניפץ את החלונות. הכנסנו רוח-פרצים לכל חדרי הבית הלאומי. נגד עינינו עמד האידיאל של העיתונות האנגלו-סכסית הלוחמת. ש"סיסתמה היא: "לפרסם את הכל, ולעזא" זל התוצאות."

להשקפה זו שורשים עמוקים. במישטר הדמוקרטי, צריך האורח לבחור בכנסת ובמשלה. הוא צריך לפקח על בתי-הדין שטס הבלתי-חלויים. כל הרשויות האלה — המחוקקת, המבצעת והשופטת — אינן יכולות לתפקד אף לרגע מבלי שיגיע אל האורח זרם חופשי ומתמיד של מידע. אחרת לא יוכל האורח לשפוט, לבחור, לפקח, לשנות ולהחליף. לגלות מידע זה, להעביר אותו לציבור התקשורת ההמוני — ניה — זהו תפקידו של העיתונאי במיש"טר החופשי.

ברגע שנכבזות ידין של העני תונאי, או העיתונאי כובל את ידי עצמו, חדלה הדמוקרטיה לתפקד. הכנסת הופכת לתומת-תונמי הממי שזה הופכת רודן, ובית-המישפט נתחק מחוסר אוויר.

ישראל של 1950 לא היתה עדיין דמוקי רסיה אמיתית. העיתונות כבלה את עצמה בלול רב של חופשי אסור היה לפגוע בפרות קדושות, היו חרמים כבים שהיו נקיה נדה להם, אסור היה לגלות דברים העלולים לפגוע בכו אלו ו-מה יגידו הנויים. אורח היתה לנכונ, לפרסם תמונת האדם.

כמו אברהם אינו, יצאנו לשבר או תכסיס. כסיסמא יאמצנו לעצנו קמרה אנגית עתיקה. בלי מורא כל משוא פרכי.

במאבק זה נגד העולם הזה את ניצורנו הנוח.

תוך כמה שנים שינינו את פני העיתונות הישראלית. ביה ציבור רונים, באחר-ימכן עמנו שבויים נאלצו לזכא בעיקבותינו, תחילה בהיפוס, ולאחר-ימכן תוך תחרות גוברת.

היא החלה לחשוף פרשות-שחיתות, לדי ווח על פשעים ומישפטים, למתוח ביקורת על הממשלה. השפה העיתונאית החדשה, שנוצרה בשבועון זה, קנתה לה אחיזה ב"רוב העיתונים, ולבסוף השתלטה על כולם.

ערו בכך דורות של עיתונאים חדשים, שהחלו את דרכם בהעולם הזה, שגיבשו כאן את אישיותם וגישתם, והתפורו לאחר מכן ברחבי העיתונות הישראלית. האוני ברסיטה שלהם היתה ישיבת המערכת של העולם הזה — אסיפה מיוחדת-במינה, תמיד ערה. לעיתים קרובות סוררת, קצת מבוודקת, שבה מותחים המשתתפים ביקורת חסרת-רחמים איש על רעהו, ושבה מתחולל תמריץ מתמיד למאמץ-יתר, לשיפור ולשינוי.

רשימת בוגרי העולם הזה נראית כמגילת המי-וי-בעיתונות. היא כוללת קאריקטורי ריסטים כמו דוש, רענן לוריא וזאב, שהתי חילו את דרכם כאן; ציירים כמו שמואל בק, שצייר את שרעינו, אייר את סיפורינו וגם המציא את אריה העולם הזה (ראה גלופה); צלמים כמו מקסים סלומון, דודי רובינגר, יעקוב אגוד ויגאל מן, וכמובן רמי הלפרין ז"ל, חלל מלחמת יום-הכי-פורים.

אפשר להמשיך ברשימה בלי סוף: סילבי קשת, זיוה יריב ותמר מרון; יואל מרקוס, יצחק ליבני (שהיה עורך מדור הביטחונים שלנו) האהרון דולב; אורי סלע, אורי דן ואורי אלוני; ברוך נאדל, עמוס קינן, דן מרגלית ורן כיסלו — ועוד רשימה ארוכה-ארוכה. רובם התחילו את דרכם אצלנו, אחדים התחילו במקום אחר אך הגיעו לשיא כישרונם בעמודים אלה, ואחדים אף זכו כאן בשמותיהם, שבהם התפרסמו.

את פני ההומור הישראלי, התפרסמו גם הם לראשונה מעל עמודי שבועון זה.

לפני כמה ימים נולדה בעיתון מילה עברית חדשה — "איכוח", במובן של אי-ויכוח, ויכוח מביים לצורכי שטיפת-מח. היא מצטרפת לשורת ארוכה של מילים שהומצאו במערכת, והפכו חלק מן השפה העברית החדשה, כגון כתבלב, אמרגן, שפה זמר, אופנאית, הללית, טיפש-עשרה, יומון, חרוון, חשפנית, חמשיר, ח"כ (מתחרז עם רק), ביצועיסט, והרבה אחרות. בצד המיי לים המצאנו הרבה מושגים שבאו לציין תופעות ציבוריות — מ.חושיסטאן, דרך "מנגנון-החושך" ועד ל"מחדל".

נדמה, אם-כן, שהמהפכה העיתונאית שלנו הוכתרה בניצחון מושלם. איני בטוח בכך.

לפני כמה ימים מסרתי עדות בפני ועדה ממלכתית רמת-דג, העוסקת בהכנת חקיר קה מסוימת העשויה להשפיע במידה רבה על הפעולה העיתונאית. פרשתי מחדש את גישתנו הבלתי-מתפשרת לתפקידה הרי הוינו של העיתונות במישטר דמוקרטי — ונוכחתי לדעת שהדברים חרוקים עדיין מלהיות מובנים-מאלהים בארץ. הישגינו נתונים בסכנה מתמדת.

גם בפועל חרוקים הדברים מלהיות בו-החיים. הדו"ח של ברוך נאדל על העלי מות-המיליארים ממס-הכנסה נגד עד העולם הזה הכריח את הארץ כולו-שנים אלו לב. כמה מפרשות-השחיתות הכולות ביותר מהשנה שעברה לא היו לדעות כלל, לולא גילויי העולם הזה. עדיין אפשר לעשות בארץ קנוניות של התאבדן כשרק העולם הזה מונע את הגשמתן.

בנושאים אחרים לא יאילו היה נעי זם "העולם הזה" מתר מן הנוף הי ישראלי, היה הפך יוזר הקדמות, העיתונות היתה הופכת כמהרה שוב למערכת של מייסדת הפרות הקדושות היו מייסדת רצון והי דמוקרטיה הישראלית. שיהא רופפת מאד גם כיום, היתה שיה קעת שוב בכיף של אידיאליסטי בעלת סממנים של דמוקרטיה-עמיתית מית.

באותו חודש בו קיבלתי לידיו את עריכת העולם הזה, הופיע גם סיפרי הצד השני של המטבע. זה לא היה מיקרה. בניגוד לבשדות פלשתי, שזכה בבירכת המימסד והפך רבי-כמר יחיד-במינו בתקור פתח, והחרם הצד השני שלילת הנייר להופסתי מנצחה את הדסתו החזרת. כי הוא הכיל את עיקריה של גישה פוליטית חדשה — זו שהגנתה את המערכת הזאת ביומה הראשון. המהפכה העיתונאית. הוא תה ביקשנו לחולל, לא היתה אלא חלק ממהפכה גדולה הרבה יותר.

אין זה מיקרה שהעולם הזה הוא העיתון היחיד בעולם שהוליד תנועה פוליטית. כי העולם הזה הינו גם עיתון היחיד בעולם שהוא בעל תפוצה המונית בעודו שולל את עיקרי המישטר הקיים בארצו.

נה היום הראשון שללנו את דמות המדינה כפי שנקבעה על-ידי רשימה: מדינה לאומנית קטנה, מסתגרת בתוך עצמה, מנותקת מן המרחב הסובב אותה; ללא חוקה המבטיחה את זכויות-האדם; בעלת מישטר פסבדו-דמוקרטי שבו מנגנוני-מיס לגות ריבוניים מחלקים ביניהם את שלל השליטון; כפופה לאידיאולוגיה דתית-לאומנית הפונה עורף לעולם; מדינה של הנושאות לאומית, כפיית דתית ופער גובר בין העדות.

מוד תמונה זו העמדנו, החל מן הגיליון הראשון שלנו, גם שד ישי ראל אחרת.

הטפנו לכינון מדינה דמוקרטית מודרנית, שזכויות-האדם בה מובטחות בחוקה כתובה ומשוריינת; המשתלבת בתהליכים הגדולים של המרחב והמקבשת לתחום תרומה מکرעת לאיחודו וליקודמו; מדינה ללא שמץ של הפליה עדתית, דתית ולא-דתית, שאין בה מיוחסים ופרוטקציונריים; מדינה שהשלום הוא היעד המעשי העיקרי של מדיניותה; שמישטר-הרווחה שלה יהיה דוגמה לעולם כולו; שאורחים בני-החרוץ יוכלו לפעול בה בחדוות-יצירה, לעצב את דמותה ולשנות את פניה לפי הצורך.

באלפי כתבות ניסינו לצקת תוכן הי

לעקרונות אלה. החל בשנת ה-50' המוקדמות הצענו ליוזם את הקמתה של מדינה פלסטטינית לצד ישראל, להנהיג במדינה נישואין אורחיים, לאסור על המפלגות לעסוק בפעילות כלכלית, להקים מיניסטריון מיוחד לפעולה למען השלום ("מטכ"ל לבן"), לאסור בחוק הפליה עדתית ("דופ-קיס את השחרורים"), לשכור את המוסר הפוריסאני המזויף (החרת הפלות מלאכוד תיוח), וכן הלאה.

כל ההצעות האלה היו מהפכי ניות וקיצוניות, כאשר פירסמנו אותן לראשונה. כוונ פתרו את הי מוסכמות של התקופה, ועוררו עלינו את שינאת הרבים. מאמריו השייפנה שנכתבו נגדנו ונגדו אי-שית, יכזבים למדא כלכים רבים — והם מככים עתה קור שדם כי אחד ממחפסנינו.

בינתיים נתקבלו רבות מהשקפותינו על דעת הרבים. פוליטיקאים וזרמים מצאו שכאי להם לאמץ אותן לעצמם. דווקא אלה הם, אגב, השונאים המשועים ביותר של העולם הזה. בעוד החרם הטוטאלי שהטיל המימסד לפני 25 שנה על "השבור" עזן המסויים, נסדק ונשבר פה ושם, נוצר על העולם הזה חרם מסוג חדש — חרם מטעם אותם עסקנים שגנבו את רעיונות העולם הזה. מבלי לציין את המקור, אחרי שניהלנו לבדנו את המאבק הממושך כדי להנחיל אותם לציבור.

אפשר לקרוא לזה "החרם של המצפון הרע".

המהפכה הגדולה ביותר לפעולת העולם הזה, במלאת את 25 שנה, היא זו: גם כיום די להזכיר את שם "הי עולם הזה" כהכרה בלשה, כדו לעורר מייד ויכוח פוער, להקפות יזעם על השבועון והגנה נלהבת עליו. הדור שלא היה חי עדיין כי פסח 1950 חלוק ברענו על השבו עזן באותה קיצוניות רישית כמו הדור שמתוכו צמחה המערכת אנו.

יש לכך סיבה פשוטה: העולם הזה אינו שוקט על שמריו. שעה שכמה מהשקפותיו זוכות בהסכמה גוברת, הוא ממשיך להתיקדם — ואינו מהסס גם כיום להשמיע דיעת-יחיד הסותרת את השקיים המוסכי מים של המימסד, והמעוררת עליו את שיני את הרבים, שאינם רוצים לשמוע את האמת.

כך, בשבוע האחרון של השנה ה-25, היה העולם הזה הקול היחיד בארץ שתקף את החלטת הממשלה לפוצץ את שיחות קיסניגר, ואת הכנותיה לפוצץ את ועידת-יזבה. אנשי הימין והשמאל התאחדו, כרגיל, כדי להתייצב מאחורי הממשלה ולהמטיר עליה הודעות תמיכה ועידוד. העולם הזה הפר שוב את האחדות הקדושה.

על ההמשך אפשר להינבא מראש: מדיניות הממשלה תוביל למילחמה חדשה. אחרי המלחמה יתחיל מחול גדול של האשמות הדדיות. רבים מאותם נתמכו השבוע בממשלה, ושפחדו להצביע נגדה, ינסו או להשכיח את התנהגותם השבוע ויטיחו בפני הממשלה את כל הדברים שהעולם הזה אמר השבוע. והם ישנאו את העולם הזה שבעתיים, על שהעז להגיד את הדברים לפניהם, כשזה היה עדיין בלתי-פופולרי, וכשזה יכול היה למנוע אסון.

אנחנו כבר גהיה או עוסקים בניבוש תשובות חדשות לתאגרים החדשים של או — ויתכן שנהיה או שוב בלתי-פופולריים. גדמה לי שבדרכו זו מסייך העולם הזה במסורת העתיקה והסובה ביותר של עם ישראל.

זוהי דרכו של הנביא המסויים, שבא "לנתוץ ולהאכיר ולהרוס, לבנות ולנטוע", ושהאמון כי תפי קידו הוא להיות "איש ריב ואיש מרוץ לכך הארץ".

לפעמים זה מייאש, לפעמים מתסכל, לפעמים מעייף. אך השבוע יצרה מערכת זו את הגיליון ה-1311 שלה — באותה התלהבות ובאותו מרץ כמו את הגיליון הראשון.

לפני מילניום